

Herpetologische waarnemingen in Graubunden, Zwitserland, met een beschrijving van opmerkelijk drinkgedrag bij de Zandhagedis,

Lacerta agilis.

J. Nieuwenhuizen
Dijk 26
1811 MC Alkmaar

INLEIDING

Sinds 1975 brengt mijn familie de vakantie door in de bergen van het Zwitserse Kanton Graubunden. Rond onze zomerboerderij op 1300 m hoogte heb ik interessante waarnemingen kunnen doen betreffende de alpiene herpetofauna. Op de muren van het huis leven Levendbarende Hagedissen (*Zootoca vivipara*) en Hazelwormen (*Anguis fragilis*), even verder zijn poelen met Alpenwatersalamanders (*Triturus alpestris*) en een paar keer heb ik in een regenachtige nacht met de zaklantaarn gezien hoe enkele mannetjes een paringsbereid vrouwtje van

de levendbarende Alpenlandsalamander (*Salamandra atra*) achtervolgden. Meer dan 1000 m hoger de bergen in weet ik een bergmeertje dat maar enkele maanden per jaar ijsvrij is, en toch leven er honderden Alpenwatersalamanders.

Het liefst ga ik voor de reptielen en amfibieën echter het dal in, op 600 m ligt daar het stadje Landquart, op de plek waar de gelijknamige rivier uitmondt in de Rijn. Langs de oostelijke oever van de Rijn bevindt zich het gebied waar ik zo graag kom om van de er talrijk voorkomende reptielen te genieten. Tussen de granietblokken van de "Rheindam", de op die wijze versterkte winterdijk,

Lacerta agilis man drinkt bij schuimcicade. Foto: Joost Nieuwenhuizen

zijn veel Muurhagedissen (*Podarcis muralis*), Zandhagedissen (*Lacerta agilis*) en Ringslangen (*Natrix natrix*) te vinden, en in de erachter liggende, dus nooit meer overstromende vloedbossen komt de Hazelworm veel voor. De populatie rep-

tielen is als voedselbron toereikend genoeg voor de Gladde Slang (*Coronella austriaca*), die ik er dan ook door de jaren heen regelmatig signaleer. Vermeldenswaard zijn nog enkele, in een grindvlakte gelegen poelen, waarin de Geelbuikvuurpad (*Bombina variegata*) zich voortplant.

Lacerta agilis vrouw. Foto: Joost Nieuwenhuizen

OPMERKELIJKE WAARNEMING

Het hieronder beschreven gedrag en de beide foto's hiervan, zijn het resultaat van geduldig observeren. Heel doelbewust stapte een mannetje Zandhagedis af op een in het gras levende Schuimcicade (ook wel Spuugbeestje genoemd, waarschijnlijk betreft het *Philaenus spumarius*) en likte bijna de helft van diens "spuug" op. Spuugbeestjes zijn larven van een klein, plantensap zuigend insect, die zich omhullen met wit schuim als bescherming tegen uitdroging en predatoren. Dit schuim ziet eruit als een kloddertje spuug. Ik heb goed opgelet of de hagedis het insect zelf zou opeten, dit gebeurde niet, het dier liep even verder en keerde toen terug naar de cicade voor

nog een paar slokken. Ik had op dat moment het vermoeden dat in het territorium van deze Zandhagedis de ochtenddauw bij aanhoudend mooi weer al was opgedroogd voordat de hagedissen gingen zonnen. Dus het kan goed zijn dat het schuim van de Schuimcicade niet alleen slechts een meevaller, maar zelfs een substantiële bron van vocht voor de Zandhagedis is.

ONTWIKKELINGEN IN HET GEBIED

Tot slot wil ik nog iets vermelden over de ontwikkelingen in dit gebied op langere termijn. Helaas heb ik moeten constateren, dat veel van de voorheen in de volle zon gelegen territoria van de

Zandhagedis overgroeid zijn door jonge bomen en met name Bosrank (*Clematis vitalba*). En dat deze plaatsen door hun bewoners zijn verlaten. Op andere locaties in het gebied is recent bos opgeschoond en een soort brandgang aangelegd. Het lijkt erop dat veel Zandhagedissen hierheen gemigreerd zijn.

Vlakbij de bebouwde kom van Landquart, langs het toegangspad naar de Rheindam, ligt een blijkbaar optimale strook grassen en kruiden, die de laatste jaren het domein is van de Zandhagedis in een opmerkelijke dichtheid. En dat terwijl de recreatiedruk door de Landquartiers is toegenomen. Ik vond het in ieder geval een vreemde ervaring om volwassen Zandhagedissen op enkele decimeters afstand van voorbij stappende mensen, kinderen en honden(!) rustig door te zien zonnen.

Ook opvallend was de aanwezigheid van tientallen pas uitgekomen Zandhagedissen in een zeer recent aangelegd, want nog vrijwel onbegroeid talud van de autosnelweg naar Chur.

TENSLOTTE

Dit waren mijn ervaringen over een periode van meer dan 20 jaar in een stukje Zwitserland. Geen exoten, maar meestal soorten die u en ik ook in Nederland waar kunnen nemen. Ik heb de stille hoop dat iemand uit de literatuur of uit eigen waarneming meer weet over het al dan niet doelmatig gebruik van Schuimcicades als vochtbron voor hagedissen.

HERPETOLOGICAL OBSERVATIONS IN GRAUBUNDEN, SWITZERLAND, WITH A DESCRIPTION OF REMARKABLE DRINKING BEHAVIOUR OF THE SANDLIZARD *Lacerta agilis*.

A habitat in Switzerland, near Landquart, for *Podarcis muralis*, *Lacerta agilis*, *Anguis fragilis*, *Natrix natrix* and *Coronella austriaca* is described. A male *Lacerta agilis* was observed, that was drinking from the secretion of the insect *Philaenus spumarius*.

The larvae of this insect are producing a foamy secretion, to protect themselves from dehydration and predators, which has the appearance of a clot of saliva. The author suggests, that the moisture obtained from the secretion can be an important source of water for this lizard.

The last 20 years a considerable increase of the recreational pressure on the population of *Lacerta agilis* was observed, not resulting in a significant change in the behaviour of these animals.